

Napról napra

CSAK KÖZÖNY?

Egy kitűnő tollú, tapasztalt vajdasági magyar újságíró hívtak meg az újvidéki Ismeretterjesztő előadások sorozatába. A meghívott nemcsak ragyogó tolláról, nemcsak pompás stílusáról, széles körű műveltségéről ismert, hanem szellemességéről is. Estjén, melyen elbeszélgetett a közönséggel, és az újságírás mesterségéről vallott, hárman voltunk felnőttek, a hallgatóság többi része középiskolásokból állt. Jó, hogy annyi volt a diák, de hogy a nyugalmazott főszerkesztő egykori kollégái, az újvidéki magyar csúcsértelmiség, az elit egyetlen tagja sem jelent meg, az - nem, az nem boszszantó, nem elgondolkodtató, nem felháborító - csak elszomorító.

ÁTVILÁGÍTÁS

Nemrég szerb nyelven is megjelent egy nyugati szerzőnek az átvilágításról szóló könyve. Az átvilágítás nálunk még nem történt meg, s úgy látszik, nem is végzik el, mivel oly sűrű a bűnök szövete, hogy azt aligha lehetne átvilágítani, még lézersugárral sem. Mert ha lehetne, kiderülne, hogy nálunk – például a magyar szellemi életben – vezető tisztségben vannak olyanok, akik valaha könyveket tiltottak be, embereket tettek ki az állásukból egy apró, a mindenható és sértetetlen pártot esetleg bántó hibáért, magáncélra használtak közösségi pénzeket, tetemes károkat okoztak a vállalatnak, melynek élén álltak, jogtalanul bitorolnak tisztségeket stb. Mit lehet itt tenni? Megvárni, hogy újabb könyvek jelenjenek meg az átvilágításról, esetleg magyarul is?

CSUKA ZOLTÁN ÜGYÉBEN

Az érdi Csuka Zoltán Városi Könyvtár Egy égbolt alatt címmel válogatást jelentetett meg Csuka Zoltán (1901–1984), az érdekes költő és szorgalmas műfordí-

tó verseiből, és versfordításaiból. Sajnos, ebben a fontos és hasznos könyvben több olyan tévedést találtunk, amelyek rontják a kiadvány hitelét, az olvasókat pedig félrevezetik.

Az előszóban például azt olvassuk (3. o), hogy „Csuka Zoltán verseinek első válogatása Életív címen, Juhász Géza bevezetőjével, hatvanöt évvel ezelőtt jelent meg Debrecenben. Ezt követte... ismét Juhász Géza válogatása Előretolt állásban 1966-ban.” Dehogy ismét. Az a Juhász Géza nem ez a Juhász Géza. Az Életív válogatója debreceni egyetemi tanár volt, míg az Előretolt állásban összeállítója a bácskai Juhász Géza, a Forum Könyvkiadó volt főszerkesztője.

Az előszó szerzője továbbá Csukának tulajdonítja A szerbhorvát irodalom kistükre című kötet (1969) szerkesztését és fordítását, holott Csuka ennek a műnek csak szerkesztőbizottsági tagja volt (többedmagával), és egyik fordítója (szintén többedmagával). Nemcsak az előszó szerzőjének hibája viszont, hogy a kötet egyik mutatójában Miloš Crnjanski és Todor Manojlović horvát írók, s hogy a kötetben – a magyar helyesírás szabályaival ellentétben – a macedón szerzők nevét szerbesen írták, s nem átírva, mivel a macedón írásmód cirill betűs. Az már csak apróság, hogy Puskin keresztnévét a magyarban szokásostól eltérően így találjuk a kötetben: Alexander.

BETOLAKODÓ SZAVAK

Nem szabad, nem akarom azt mondani, hogy elfelejtünk magyarul. De figyeljünk csak hogy beszélünk egymás között, mennyire keresnünk kell a szavakat, hányszor tévedünk a vonzatok használatában, a mondatok fűzésében, s akkor felismerjük, milyen komoly bajok vannak nyelvhasználatunkkal. Mostanában néhány olyan idegen szó került be nyelvünkbe – itt, a Vajdaságban, a vajdasági magyar médiában –, amelyek vagy fölöslegesek, vagy helytelen alakban, vagy téves jelentésben használják őket. Egy óbecsei gazdasági egyesület együttműködési megállapodást írt alá “a né-

metországi sachseniai (szakszóniai) körzet vállalkozói egyesületével” – közli napilapunk tudósítója. Mi az, hogy sachseniai, mi az, hogy szakszóniai? (Egyébként a jelentésben ilyen alakot is találunk: „a sachseni vállalkozók”.) Ha utánanézzünk, rájöhetünk, hogy bizonyára a szászországi (németül: Sachsen) vállalkozókról van szó, a „szakszóniai” kifejezés pedig a szerb „saksonski” rossz fordítása, azaz fordítása lehet. Így másik cikk címe ezt hirdeti: Fő cél a dezintegráció. Magából a cikkből azonban arról szerzünk tudomást, hogy itt decentralizációról van szó, ami meglehetősen eltér a dezintegrációtól, mivel az felbomlást, szétesést, széthullást jelent. Nagyon elterjedt sajtónkban a poén szó helytelen használata is. A magyarban ez a szó csattanót, élcet, tréfát jelent, míg a szerbben – ők tudják, miért – jó vagy rossz pontot. Így hát ez a cím, mely napilapunkban volt olvasható: Nemzeti megoszlás – olcsó poénszerzés, s ami a szövegben is előfordul („olcsó politikai poénokat szerezhetnek”), a nyelvrontásnak egyik módja. Pedig könnyen elkerülhető: bizonyos dolgokat meg kell tanulni, szótárakat, lexikonokat kell bújni, nyelvűvelő könyveket tanulmányozni. Akkor nem fordulhatna elő az sem, hogy az elektronikus médiát (nem is egyszer!) elektromos médiának nevezik az újságban, hogy átvilágítás helyett a magyarban egyáltalán nem használatos illusztrációt (esetleg illusztrálást) írnak (azt nem is firtatom, hogy ez “az alak a szerbben mennyire helyes). De bajok vannak a magyar szavakkal is. Az újságírók nem ismerik jelentésüket, illetve tévesen használják őket. Egy cikkben, amely egy bírósági tárgyalásról szól, azt olvastuk, hogy az ügyvéd a bíró kivételezését követelte. A tárgyalás szerbül folyt, az ügyvéd az izuzeće szót használta. A magyar tudósító ezt szinte betűről betűre fordította, s így kapta a kivételezés kifejezést, holott a magyar ezt kizárásnak, kirekesztésnek mondja. Ugyanilyen tévedés – az idegen szó félreértése miatt – a szerbben használatos amandman függelékként való fordítása. „A törvénytervezet 183 cikkelyére (ehelyett jobb lett volna: cikkére) 218 függeléktervezet terjesztettek be. Ebből 71 függeléktervezet a szakszervezet juttatott el (?)...”. A szerb szaknyelv itt a francia *amendement* ‘módosítás’ szót használja, ami semmi esetre sem függelék. A félreértés abból is származhat, hogy az amandman, hasonlít az *appendix* (‘függelék’) és talán az *annexe* (szerződés kiegészítő része) szavakra, s ez zavarta meg az újságírókat. Az ő zavaruk miatt azonban nem szabad zavarba hozni az olvasókat is!

AZ ANGOL NYELV BEVONUL ZOMBORBA.

Zomborban megjelent egy helyi kalauz Sombor címmel. A kiadványnak az feladata, hogy szóban és képből ismertesse a Zomborról szóló adatokat, történelmi tényeket 1360-tól máig. Ez valójában egy kis – 100 oldalas – Zombor-monográfia. A kötet – adta tudunkra a sajtó – szerb és angol nyelven jelent meg.

Nem lehet semmi kifogásunk az ellen, hogy a városról szóló könyvecskét angolul is megjelentették, hisz bizonyára járnak az egykori Bács–Bodrog vármegye székhelyén olyan külföldiek, akik angolul beszélnek. De hogy a helybeli – és a vajdasági – lakosság egy részének nyelvén, magyarul, nem közölték a könyvecske szövegét, az enyhén szólva bántó. Egy régi, azóta letűnt politikus egyszer azt mondta, hogy ezen a vidéken mindenki tud szerbül, főleg akkor magyarul is megjelentetni újságot, könyvet. Hogy a legtöbb vajdasági magyar tud szerbül, az igaz, s nemcsak igaz, hanem jó, hasznos is. De a zombori és a többi vajdasági magyarra nézve sértő, hogy nem jelent meg az ő – Vajdaságban beszélt! – nyelvükön is a Zomborról szóló könyvecske szövege, hisz ez nyelvük lebecsülése, az ő lebecsülésük is, az Ő lebecsülésük is. Ne is mondjuk: nincs összhangban a nyelvek és nemzetek annyit hangoztatott egyenjogúságával. Inkább azokat igazolja, akik az egyenjogúságot főlegesennek, fényűzésnek tekintik.

NÉZETEK AZ AUTONÓMIÁRÓL

Manapság sokat vitatkoznak a Vajdaság autonómiájáról. (Mire ezek a sorok az olvasó kezébe kerülnek, sok minden eldőlt az autonómiát illetően.) Stevo Bobić, a Szerbiai Demokrata Párt elnökségének tagja, és a Tartományi Végrehajtó Tanács gazdasági titkára úgy vélekedik, hogy „Vajdaságban a lakosságnak mintegy a 80 százaléka szerb. (Egy kis túlzás. 1991-ben 57,3%, 2002-ben feltehetően kb. 10 %-kal több. – T. L. megj.) Egy nemzeti államban (Szerbia Köztársaság alkotmányának 1. paragrafusára szerint „Szerbia minden benne élő polgár demokratikus állama”, tehát szó sincs „nemzeti állam”-ról – T. L. megj.) nincs ok arra, hogy a szerbeket elkülönítsük a szerbektől...” Persze hogy nincs, de nem is különítik el őket. Ezerkilencszáztizen-nyolc-húsz óta egy államban élnek, de a vajdasági szerbek maguk mondják, hogy sokban különböznek a Száván túliaktól, s szeretnének a maguk szokásai, a maguk hagyományai szerint élni. Bobić tehát csúnya

módszerhez folyamodik, hogy a Vajdaság autonómiáját megfúrja. És még hozzáteszi: "Tehát meg kell szabadulnunk Čanaktól, Čanaknak mennie kell... Az ő pártja szeparatista jellegű, arra irányul, hogy a tartomány kiváljon egy államból." Itt nemcsak az autonómiát támadja, hanem kitalált vádakat hangoztat, rágalmaz. Ez már nem is politika. Mint ahogy nem politika az sem, amit dr. Vladimir Ilić, a belgrádi Bölcsészkar tanára mondott egy interjúban; "Vajdaság autonómiája némely nagyhatalom érdeke. A Vajdaságot nemzeti határok mentén akarják megosztani. A magyarok északra, a többiek délre! A telepések félnek, mert felvetődött a Dunamenti svábok kérdése. A Vajdaságban a boszniai forgatókönyv valósul meg, vér nélkül, sokkal lassabban és titokban. Ez a terület nemzeti elosztása erőszakmentes migrációval, a kisebbségi lakosság gyors asszimilációja ott, ahol kisebbséget képez a lakosság összlétszámához képest. Mindezért a legnagyobb felelősséget a Nyugat viseli..., így aztán mi magyarok – de a többi kisebbség is – lettünk az autonómia fő gondja. Ezt bizonyítja Dušan Bajatovićnak, az SZSZP vajdasági elnökének nyilatkozata. Szerinte ui. a magyarok számára többé nem létezik „Észak–Szerbia” (azaz Vajdaság) problémája, hanem Észak–Vajdaságé, "amelyet Pannóniának, a községek uniójának neveznek". Íme az új vád: Pannónia! Községek uniója! Szeparatizmus! Elszakadás! Bajatović egyébként arról nevezetes, hogy jó svádája van, alaposan ismeri a politika minden csínját–bínját, csoda tehát, hogy olyan meséknek, mint ez a Pannónia, felül. Avagy nem is ült fel, hanem kitalálta?

MENEKÜLTEK VAGY BETELEPEDŐK?

Szabadkán értekezletet tartottak az ott élő menekültek beilleszkedéséről. Úgy döntöttek: megalakítják a Szabadkai Menekültparlamentet, hogy a Szabadkán élő kb. 14 000 menekült sorsáról tárgyaljon. A helyi hatóságtól azt követelik, hogy ítéljen oda a menekülteknek kb. 500 háztelket, biztosítsa az ott épülő menekültházaknak az infrastruktúrát. A szabadkai menekültek – szerintük – a választópolgároknak mintegy 10%-át teszik ki, s ez – ugyancsak szerintük – fontos tényező lehet a következő választásokon. Az a párt, melyre a menekültek szavazni fognak, győzhet a helyhatósági választásokon, akkor pedig nemcsak telkeket és infrastruktúrát fognak követelni. Már most bejelentették: nem fognak többé megelégedni a humanitárius segéllyel, egy liter olajjal vagy egy kiló cukorral. Sokkal többre lesz igényük. És joguk!

MI NEM VAGYUNK MAGYAROK?

Magyarul tanítunk, magyar irodalmat, magyar nyelvet, magyar történelmet – állítják azok, akik érintve érzik magukat, ha a magyarságról, a magyar szellemségről esik szó. – Ez nem elég? Mi kell még? –kérdezik, szinte Gyóni Géza-s hangon. Tanítanak, tanítottak évtizedekkel ezelőtt is. És mi lett ebből? El kell csak olvasni „tanulmány”-aikat. A toposzoktól, kánonoktól, kanonizációtól, dekanonizációtól, intertextualitástól, metanarrációtól, a verbális prezentációtól, a diszkurzustól, a kronotopozoktól, az átszemantizált kódrendszertől, a tematikus ekvivalenciától, a limes–konfliktustól, az egzisztenciális reflexiótól, a metafikcionalitástól, a biblikumtól már nem látni a magyar szavakat. Túl sok tehát a magyar az említett felsorolásban, túl kevés a megvalósításban.

SZERET... NEM SZERET...

Azon a tudományos értekezleten, melyet az MTA-ban rendeztek a Matica srpska fennállásának 175. évfordulója alkalmából, Sava Babić író, Hamvas Béla fordítója, ny. egyetemi tanár meglepő és vitatható – de bántó – kijelentést tett. Szó szerint – alulírott fordításában – ezt mondta: „A mi magyar kisebbségünket nem érdekli a szerb irodalom, csak a magyar irodalom érdekli, de a mi magyarországi szerbjeinket sem érdekli a magyar irodalom, csak a szerb irodalom.” Sava Babić jól ismeri a szerb irodalmat, jól ismeri a magyar irodalmat, de nem ismeri „A mi magyar kisebbségünket”, (A mi-n bizonyára a vajdasági magyarságot értette.) Mert ha ismerné, tudná, hány szerb (és horvát és szlovén és macedón) író művét fordították magyarra, s adták ki elsősorban Újvidéken, tudná, hány, elsősorban szerb író műve házi olvasmány a magyar irodalom tanításának programjában (noha talán nincs is ott a helye), tudhatná, hány szerb (horvát, szlovén, macedón) író könyve található meg a vajdasági könyvtárakban, s olvassák a könyvtárak tagjai. De ha mindez nem elég cáfolata az általam nagyra becsült Sava Babić kijelentésének, talán feltehetünk egy kérdést: mit akart bizonyítani az érdektelenségről szóló állításával?